

OLAYLAR - YAYINLAR - HABERLER

● Ülken ve Çağdaş Düşünce

Hilmi Ziya Ülken'in ölümünün 5. yılında «*Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*»nin yeni basımı yayımlandı. (İstanbul 1979, 496 s.) Otuz üç yıllık bir çalışmanın ürünü olan, 1966 yılında yapılan ilk basımı yıllardır bulunmayan bu önemli yapıtın yeni bir düzenlemeyle 1979'da yeniden okurlara sunulmasının taşıdığı anlam herhalde gözden kaçmayacaktır.

Kitaba yazdığımız önsözde de belirtildiği gibi, «Hilmi Ziya Ülken'in yapıtları arasında «*Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*»nin özel bir yeri vardır. 1930'larda fikir tarihimizi tanıtmaya gereksinimini duyan Ülken, «*Türk Tefekkür Tarihi*» (1933) ile başlattığı çalışmalarını bir yandan İslam düşüncesi üzerinde yoğunlaştırırken, bir yandan da Türk Düşüncesinin Batı etkisindeki oluşumunu araştırmıştır.

Türkiye çağdaş düşünce tarihini konu olarak ele aldığı yapıtını 1966 yılında iki cilt halinde yayımlamıştı. «*Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*» adını verdiği bu çalışma şu nitelikleriyle dikkatimizi çekmektedir:

- Hilmi Ziya Ülken'in bu çalışması, özgün bir çalışmadır.
- Geniş bilgisi ve ilgi alanı insanı şaşırtmaktadır.
- Unutulmuş simalar da özenle tanıtılmaktadır.
- Çalışma, geniş bir bibliyografyaya dayatılmış, bu arada, kitapların yanı sıra dergiler üzerinde de önemle durulmuştur.
- İlginç yorumlar kadar ayrıntılar da uyarıcı ve öğretici olmaktadır.»

1860'lardan günümüze doğru Batı etkisindeki Türk Düşüncesini başarıyla sergileyen Ülken, «uyanış dönemleri»nin

dayanaklarını isabetle saptamış, bir fikir emekçisi olarak da yapıtları ve çevirileriyle, yayımladığı dergilerle çağdaş düşünceye katkıda bulunmuştu.

● Sosyoloji Konferansları ve Ülken

«*Sosyoloji Konferansları*»nın Fmdıkoğlu yönetimindeki ilk 11 kitabında Ülken'in yazısına rastlanmamaktadır. Onikinci Kitap'ta «Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Ölümü» üzerinde durulmuş (s. 155-158), Onüçüncü Kitap'ta ise Dr. Oğuz Arı'nın «Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken» adlı yazısı yayımlanmıştır (s. 45-49). «*1977 Yılı Sosyoloji Konferansları*»nda ise Ülken'in ölümü üzerine İstanbul Radyosu tarafından düzenlenen özel programın metni, bir belge niteliği taşıdığı için, ses bantlarından yazıya aktarılmıştı. Bk. Onbeşinci Kitap, Hilmi Ziya Ülken'in Anısına, s. 111-120. Onyedinci Kitabımız «Ülken Özel Sayısı» olmaktadır.

● Kırk Yıllık Dost

Ziya Gökalp Özel Sayımıza «Türkiye'deki Oluşumlar İçinde Ziya Gökalp» adlı incelemesiyle katılan edebiyat öğretmeni ve yazar İbrahim Olgun 9 Aralık 1978'de Ankara'da öldü. Kültür Bakanlığı Kültür Yayınları Danışma Kurulu toplantısı sırasında geçirdiği bir kalp krizi sonucu yaşam dolu bir insan dünyamızdan ayrıldı. Olaya tanık olan Oktay Akbal, birkaç gün sonraki yazısında şöyle diyordu:

«Geçen gün yanibaşımda bir arkadaş öldü. Bir toplantıydık. Kültür Bakanının başkanlık ettiği bir kurul toplantısı. İki sandalye ötedeydi İbrahim Olgun. Tüm yaşamı öğretmenlikle, okumakla, çalışmakla geçmiş bir kişi. İbrahim Olgun'u yıllardır tanırdım. Kendi alanında yetkili bir uzman. Konuşuyordu, işlerin ağır gitmesinden yakmıyordu, «30 yılın verdiği yetkiyle, yetkeyle konuşuyorum» dedi, birden sustu. Sonra yandaki sandalyeye yığıldı... Gözümüzün önünde bir insan, bir arkadaş çekti gitti yaşamdan». *Cumhuriyet*, 12 Aralık 1978, s. 2)

İbrahim, 1979 yılında tanışıklığımızın 40. yılını kutlamaya hazırlanıyordu. Kırk yıl süren kesintisiz dostluğumuz Validebağ Prevantoryumunda başladı, Yüksek Öğretmen Okulunda pekişti ve yaşam boyunca da olgunlaştı. Sürekli ola-

rak haberleşir, görüşür, birbirimizi arardık. Karşılıklı olarak etkilendik ve bütünleştik. Sözcüğün gerçek anlamında «kırk yıllık dost»tuk.

Olgun, çalışma planını gerçekleştiremeden aramızdan ayrıldı. Ders kitaplarının yanı sıra gezi notları, Cemşit Drahan ile birlikte hazırladıkları «*Farsça - Türkçe Sözlük*» ve «*Türkçe - Farsça Sözlük*», sadeleştirme çalışmaları ve bilimsel incelemeler onun sevecenlik dolu yaşamından ancak kalıcı anılar olabilir. Kırk yıl boyunca beni hiçbir zaman yanıltmayan İbrahim Olgun, 2000 yılını birlikte karşılamamız için verdiği sözde durmadı. Geride kalmanın ağır bedelini, bütün yakınları gibi bana da ödeterek, uzun tartışmalarımıza konu olan, öteki dünyaya göçtü.

● Hoşgeldin KADRO

Cumhuriyet döneminin önemli yayın organlarından biri olan *Kadro* dergisinin ilk cildi (Cilt 1, sayı 1-12) Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi tarafından «tıpkıbasım» olarak yayımlandı. (Ankara 1978, toplam 636 sayfa, 80 TL.)

İlk sayısı Ocak 1932'de İstanbul'da «Milliyet Matbaası»nda (birinci basım) hazırlanan derginin 7 sayıdan sonraki bütün sayıları ile ilk sayısının üçüncü basımının «Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş. - İstanbul»da gerçekleştirildiği görülmektedir. Bilindiği gibi *Kadro* «İlkkânun-Sonkânun 1934-1935» tarihini taşıyan 35-36. sayısıyla yayınına son vermişti.

Kurucuları Yakup Kadri [Karaosmanoğlu], Şevket Süreyya [Aydemir], Dr. Vedat Nedim [Tör], Burhan Asaf [Belge] ve İsmail Hüsrev [Tökin] olan *Kadro*, ilk sayıda da belirtildiği gibi «inkılâbın ideolojisi»ni yapmak amacıyla yayımlanıyordu. Burhan Belge'nin haklı olarak işaret ettiği gibi, «*Kadro* neşriyatının lehinde, aleyhinde daha çok söz söylenecektir. Fakat bir nokta, zamanın buzlu camı üzerinde gittikçe daha keskin hatlarla tespit edilecektir. O da bu neşriyatın inkılâbımızın en sistemli izahını teşkil etmiş olmasıdır». (Sayı 18, s. 37)

Başta eski harfler döneminin önemli dergileri olmak üzere, 1928 sonrasının da bazı yayın organlarının tıpkıbasım yoluyla ve gerektiğince yeni harflerle genç kuşaklara ulaştırılması dünü olduğu kadar bugünü anlamamızı da kolaylaştıracaktır. Bir dergi koleksiyonuna ulaşmanın güçlüklerini bi-

lenler *Kadro*'yu yayma hazırlayan Doç. Dr. Cem Alpar ile çeşitli açılardan *Kadro* hareketinin değerlendirmesini yapan Dr. Ömür Sezgin, Dr. Korkmaz Alemdar ve Dr. Nevzat Gözaydm'a teşekkür borçludurlar. Bizim dileğimiz, öteki ciltlerin de tezelden gün ışığına çıkarılması, olanakların elverdiği ölçüde *Kadro*'yu başka dergilerin de izlemesidir.

● Gençlik Sorunlarına Yönelme

«Gençlik ve Spor Bakanlığının gençlik politikaları ve uygulamalarına ilişkin kamuoyunda yapılan tartışmaları bilimsel ölçüler içine aktarmak, değerlendirmek, sorunlara somut çözüm yolları ve önerileri geliştirmek» amacını taşıyan «*I. Ulusal Gençlik Sorunları Sempozyumu*» 14-17 Mayıs 1979'da Ankara'da yapıldı. VI başlık altında toplanan konularla sempozyuma sunulan bildiriler dört gün süren toplantı hakkında somut bilgiler verecek niteliktedir:

Konu I — Gençlik Nedir? Gençlik Olayları, Farklı Kesimlerde Gençlik Sorunları

Doç. Dr. Emre Kongar: Gençlik nedir? Ülkemizde gençlik olaylarının tarihsel gelişimi

Dr. Gündüz Vassaf: Günümüzde gençlik olaylarının ulaştığı boyutlar

Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengli: Kırsal yerleşmeler gençliği ve sorunları

Doç. Dr. Birsen Gökçe: Gecekondu gençliğinin sorunları ve çözüm yolları

Konu II — Öğrenci ve Çalışan Gençlik

Prof. Dr. Cevat Geray: Kalkınma açısından gençliğin üretici çalışmalarına katılma modelleri

Prof. Dr. Özer Ozankaya: Toplumbilimler öğretiminin gençlerde demokratik bir dünya görüşü ve demokrasi kültürü oluşturmaya yapacağı katkılar

Doç. Dr. Yıldız Kuzgun: Gençliğin mesleğe yönelme sorunları ve rehberlik

Şükran Ketenci: İş başında eğitim, çıraklık, kalfalık, sendikal eğitim

İsmail Aşıkoğlu: Yurt, burs, kredi sorunları

Konu III — Gençliğin Boş Zamanlarını Değerlendirme Sorunları

Prof. Dr. Özcan Köknel: Ergenlerin ve gençlerin boş zamanlarını değerlendirme sorunları

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç: Eğitim programlamasında tam süre

Konu IV — Gençliğin Örgütlenme Sorunu ve Yönetime Katılması

Doç. Dr. Gencay Şayan: Ülkemizde gençlik örgütlerinin sosyal ve politik temelleri

Prof. Dr. Mübeccel Kıray: Gençliğin örgütlenme sorunu, devlet-gençlik diyalogunu geliştiren çözüm yolları

Doç. Dr. Metin Kazancı: Gençlik ve yönetime katılma

Konu V — Genç-Aile İlişkileri

Prof. Dr. Gülseren Günce: Gençlikte aile ilişkileri ve bu ilişkilerin kişiliğe etkileri

Konu VI — Suçlu Gençler

Doç. Dr. Esin Onur: Suçlu gençler ve sorunları.

Görüldüğü gibi, gençlik sorunlarının çeşitli yönleri ele alınmış ve tartışılmış, gençlerin sempozyuma katılmaları seyirci ve dinleyici olmaktan öteye gidememiştir. Bunun içindir ki gençler, tavırlarını ve beğenilerini, suskunlukları ya da alkışlarıyla ortaya koyma durumunda bırakılmışlardır.

Gençlik ve Spor Bakanı sayın Yüksel Çakmur'un isteği üzerine yetkililere de duyurduğum gibi:

1) Gençlik sorunlarının, ulusal planda da olsa, bir sempozyuma konu olması, bu etkinliğin 19 Mayıs çalışmaları içinde ele alınması çok yerinde olmuştur.

2) İlk eleştiri, sempozyumun süresi bakımından yapılabılır. Herhalde 3 gün, ileride ikincisi yapılacak olan sempozyum için daha gerçekçi bir süredir.

3) Olanaklar elverdiği ölçüde, gençlik seyirci ve dinleyici olmaktan kurtarılarak aktif hale getirilmeli, «bildirici» ve «tartışmacı» olarak sorunlarına sahip çıkmalıdır.

4) Çok sayıda ve benzer nitelikte tartışmacıya yer verilmiş olması konunun dağıtılması gibi bir sakıncayı da birlikte getirmiştir. Ote yandan, tartışmacılar, bildirileri eleştirmek yerine, yeni bildiriler sunmak gibi yanlış bir yolu izlemekten de — çoğunlukla — geri kalmamışlardır.

5) «Oturum başkanları»nın görevi, sadece oturumu yönetmek olmamalı, çalışmanın bitiminde bir derleyip toparlama ve değerlendirme yapmak da asıl görevleri arasında yer almalıdır.

6) Sempozyum süresince sergi, film, sportif hareket gibi etkinlik ve gösterilere de yer verilmesi, gecelerin de değerlendirilmesi yolunun açılması uygun olur.

7) Sempozyuma sunulan bildirilerin, tartışma ve ek konuşmalarla birlikte yayımlanması, konuya ilgi duyanlar açısından yerine getirilmesi gereken bir görev sayılmalıdır.

Sorunların, görüşülüp tartışılarak üstesinden gelineceği kanısında olduğumuz için, ilgililerin gençlik sorunlarına yönelmelerini olumlu bir adım olarak değerlendiriyoruz.

● 1979 = Uluslararası Çocuk Yılı

Konuya, gazete kesikleri dosyamızdan aktardığımız bir duyuru ve iki haberle girelim:

«Evlad edinilmek üzere yeni doğmuş veya 1 yaşında *erkek çocuk* aranıyor. Tel: 45 38 50 (9-12 arası)». (*Milliyet*, 17 Mart 1979, s. 7).

«Yunanistan'da 1978'de 300 bebek satıldı/Yunanistan'da «*bebek*» ticareti yapıldığı ve yeni doğan bir bebeğin 2.500 ile 10.000 dolar (250 bin lira) arasında değişen fiyat ile satılabildiği öne sürülmüştür». (*Milliyet*, 26 Mart 1979, s. 3).

«Endonezya'da yoksul ailelerden satın aldıkları bebekleri Hollanda'ya ihraç eden bir şebeke ortaya çıkarıldı/Endonezya'da Hollandalı ailelerce evlat edinilmek üzere bu ülkeye yasa dışı yollardan yeni doğmuş bebek ihraç eden bir şirket ortaya çıkarılmıştır. Yetkililer, şirket tarafından yoksul ailelerden yaklaşık 2 bin liraya satın alınan bebeklerin Hollanda'ya 20 bin liraya ihraç edildiğinin belirlendiğini açıklamışlardır. Endonezya güvenlik yetkilileri, ülkeden bu yolla şimdiye kadar en az 30 çocuğun Hollanda'ya gönderildiğini bildirmişlerdir». (*Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1979, s. 3).

Bı alıntılar, bileşik kaplar misali, aslında bütünleşmekte ve az gelişmiş ülkelerdeki bir sorunu yansıtmaktadır. (Sorunun Türkiye'deki görünüşü için şu yazılarımıza bakınız: Çakıltaşları ve Çocuklarımız, *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1966, s. 2; Acıpayam'dan Texas'a, *Yeni Ufuklar*, C. 18, S. 211, s. 16-18, Aralık 1969).

Birleşmiş Milletler Örgütünün öncülüğünde dünya ölçeğinde belli konuların gündeme alındığı yılların yararsız olduğu elbette söylenemez. Ne var ki, iş yanı yerine laf yanı

ağır basan bu *yıllar*, yıl boyunca üzerinde durulan sorunların çözüme kavuşturulduğu gibi yanlış bir izlenim de vermekten geri kalmamaktadır.

ÇOCUK BAYRAMI bulunan bir ülkede ve Çocuk Hakları Bildirgesinin 20. yılında Türkiye de «Uluslararası Çocuk Yılı» kervanına katılırken, şu noktaları gözden uzak tutmamamız gerekir:

- Çocuk sorunu, toplumdan soyutlanamaz.
- Sorunun çözümü, genelin içindedir.
- Yarımların sahibi olan çocuk, geleceğimizin güvencesidir.

Gelişmişlikle orantılı olarak büyüyen çocukluk çağı, az gelişmiş ülkelerde bozkır bitkilerine benzer. Özellikle kırsal yörelerde çocukluk çağı kısa sürer, çetin yaşam koşulları çocuğu tezelden olgunlaştırır. Kentlerin dar konutları, tehlike saçan yolları ve çeşitli tuzakları da çocuklar için elverişsiz durumlar yaratır.

Uluslararası Çocuk Yılında, Türkiye açısından üzerinde önemle durulması gereken konulardan bazıları şunlardır:

1) Yasalarımızdaki boşluklardan yararlanan bazı yabancılar, evlat edindikleri çocuklarımızı ülkelere götürebilmektedirler. Toplumsal erozyonun bir başka çeşidi olan çocuk yitimi ile, geleceğimizin bir parçası da heder olup gitmektedir.

2) Korunmaya muhtaç çocuklardan çoğu, ilgili kuruluşlar arasındaki eşgüdüm zorluğu ve kaynak bulmaktaki güçlükler nedeniyle, toplumun bakım ve gözetiminin dışında kalmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, suçlu çocuklar sorunu büyük boyutlar kazanmaktadır.

3) Çalışan annelerin çocukları, özellikle kentlerimizde güncel bir sorun olmakta devam etmektedir. Devlet, yerel yönetim ve işyeri üçlüsünün ortak çalışmalarıyla bu soruna çözüm getirecek kurumların sayıca ve hizmet düzeyi yükseltilmiş olarak çoğaltılması zorunludur.

4) Tutuklu ve hükümlü annelerin çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesi, ceza ve tutukevlerinde bulunan «çocuk»ların esirgenmesi ve ıslahı özel bir ilgiyi gerektirmektedir.

5) Yabancı ülkelerdeki işçi çocukları da, ana dili öğretiminden başlayarak, çeşitli eğitim ve öğretim, çevreye uyum, sağlık ve beslenme sorunlarıyla karşı karşıyadırlar.

Uluslararası Çocuk Yılı vesilesiyle sorunlarımızdan bir kaçına işaret ettikten sonra, sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

● Çocuk sorunu, tümüyle 1979'da çözümlenebilecek bir sorun değildir.

● Önce ana-babaların, öğretmenlerin ve yöneticilerin sorunun önemini ve büyüklüğünü anlamaları gerekir.

● Çocukluk basamağım geride bırakmış olan *büyükler*, çocukluk dönemlerini anımsayarak daha sağlıklı çözümler bulabilirler.

● Herhalde *küçük şeylere* öncelik vermek ve duygusalıktan kurtulmak, daha verimli bir tutum olur.

Sabri Yücel'le birlikte ülkemizin bazı çocuklarına seslenerek bu yılı da uğurlayalım: «Okul yüzüne hasret çocuklar, 1979 sizin... Simitçi oğlanlar, ayakkabı boyacısı bebeler, eğlencelik, çakmak taşı, kaçak sigara satıcısı kuzular; köprüaltı serçeleri, dilenci yavrular, bu yıl sizin mutluluk yılınızdır...

Bu yıl çocuk yılı imiş yavrularım. Ama gelin bir soralım canlarım, bu yılı çocuk yılı ilan edenler, sizi gerçekten anlıyorlar mı? Anlayabiliyorlar mı?». (Çocuk Yılı İmiş!, *Milliyet Sanat Dergisi*, sayı 318, s. 35, 9 Nisan 1979).

● Tanilli'nin Yazgısı ve Uygarlık Tarihi

İngiltere-Federal Almanya ve Sovyet Rusya arasında şifa arayan Doç. Dr. Server Tanilli'nin yargılama konusu olan «*Uygarlık Tarihi (Ders Notları)*»nm üçüncü basımı yayımlandı. (İstanbul 1979, XIV+476 sayfa, 160 lira). Yeni basıma Almanya'nın Osnabrück kentindeki Paracelsus Klinik'ten yazdığı önsözde Tanilli, «*Uygarlık Tarihi*» okuyucularını derinden düşündürecek olan bir saptama yapıyor:

«Bu notlar, devrimci heyecan ve aşkla yazıldı. Türkiye'nin yarınlara hazırlanan genç beyinlerin önüne konulacak bir kültür tarihi de başka ne türlü yazılabilirdi ki? Ama gün geldi, harcına kan, acı ve gözyaşları da karıştı: Faşizmin kiralık katilleri, yazarını kurşunladılar; öldüremediler, ama felcetteler. O, şimdi yurdundan çok uzaklarda, bu satırları yazarken, gene acılar içindedir. Ama duyduğu devrimci heyecan ve aşk hiç sönmedi ve her şeyi unutturuyor ona», (s. II/1).

«Harcına kan, acı ve gözyaşları» karışan «*Uygarlık Ta-*

rihi» genç bir bilim adamının dramını da simgeliyor. Tanilli'nin vücudu her ne kadar «yarısı felçli bedenini taşıyacak tekerlekli sandalye»ye bağımlı olsa da, «yaşadığı çağa ve topluma karşı, bir bilim adamı olarak sorumluluğunu yerine getiren» bilinci, Tanilli'yi gözümüzde yüceltiyor ve anıtlıyor.

● 1981'e Doğru

Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümünü anmak için bir yandan Kültür Bakanlığının eşgüdüm sağlamaya çalıştığı hazırlıklar sürüp giderken, bir yandan da UNESCO Genel Kurulunun 1978 güzünde Paris'te yapılan 20. toplantısında 82 olumlu ve 2 çekimser oyla kabul edilen karar tasarısı Atatürk'ün evrensel niteliklerini ortaya koyan bir belge özelliği kazandı. Sosyal Bilimler Komisyonundaki kasım ayı görüşmelerine tanık olduğumuz karar tasarısı Türkiye'nin yanı sıra Tunus, Federal Almanya, Avusturya, Portekiz, Pakistan, Endonezya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Meksika, Nijerya ve Bulgaristan tarafından da imzalanmıştı.

Türk delegasyonunun bu başarısında en büyük hisseyi taşıyan Prof. Bedrettin Tuncel'in çevirisiyle Unesco Genel Kurulunda alınan karar şudur:

GENEL KONFERANS,

Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişilerin gelecek kuşaklar için örnek olacakları *inancı* ile,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATA-TÜRK'ün doğumunun yüzüncü yıldönümünün 1981 yılında anılacağını *hatırlayarak*,

UNESCO'nun üzerinde çalıştığı tüm alanlarda olağanüstü bir devrimci olduğunu *gözönünde tutarak*,

Özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı açılan savaşların ilk lideri olduğu *inancı* ile,

Dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın değerli öncülüğünü yapmış olduğunu; tüm yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına *inancını unutmadan*,

Genel Konferans,

Eylemi her zaman barış, uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı yönünde gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ATATÜRK'ün kişiliğini ve eserinin çeşitli yanlarını belirtmek amacıyla, giderleri Türk Hükümetince karşılanmak üzere, 1980 yılında düzenlenecek uluslararası bilimsel toplantı konusunda düşünsel ve teknik planda UNESCO'nun işbirliği etmesine karar verir.

Bu kararın uygulanması için gereken tüm düzenlemeleri gerçekleştirmesini Genel Direktör'den *rica eder*.

Ne var ki, 1980 yılına çok yaklaşmamıza karşın, toplantının yerinden başlayarak sürdürülegelen görevliler arası Bizans tartışmaları, Paris'te sağlanan başarıya gölge düşürecek görünmektedir. Bize kalırsa, Unesco'nun düşünsel ve teknik plandaki işbirliğiyle gerçekleştirilecek olan uluslararası bilimsel toplantının (Fransızca metinde «Colloque international» deniliyor) yapılacağı yer ANKARA'dır.

● Basımevimizin 250. Yılı

Bir basımevinin kuruluş tarihi, yayımladığı ilk kitapla başlatılırsa 1979 yılı, İbrahim Müteferrika-Sait Mehmet Çelebi ikilisinin çabalarıyla gerçekleştirilen ilk Türk basımevinin 250. yılı oluyor demektir. 31 Ocak 1729 tarihinde, basılan ilk kitabımız olan ve kısaca «*Vankulu Lûgatı*» diye anılan Arapça-Türkçe Sözlük satışa çıkarılmıştı.

Bilindiği gibi, Türkiye'de ilk basımevi İspanya'dan ülkemize sığınan Museviler tarafından 1492 yılında getirilmiş, bunu 1567 yılındaki Ermeni ve 1627 yılındaki Rum basımevleri izlemişti. Görüldüğü gibi, Rumların İstanbul'da kurdukları basımevi ile bizimkisi arasında yüzyıllık bir zaman aralığı vardır.

Türk basımevinde basılan ilk Türkçe kitabın 250. yılında kitaba ilişkin olarak çözüm bekleyen sorunlarımızın yanı sıra, iki yüz elli yıllık dönemin yorumlanması ve değerlendirilmesi gereken sosyo-kültürel soruları da vardır. Ne var ki, Türk aydınlanmasının köklerinin uzandığı bu önemli başlangıç ve onu izleyen yıllar, 250 yıllık dönemin yeterli bir değerlendirmesi bu yıldönümü vesilesiyle olsun yapılamamış, «*Milliyet Sanat Dergisi*»nin konuya topluca bakan sayısı dı-

şında (Türkiye'de Matbaanın 250. Yılı, sayı 308, 29 Ocak 1979) anılmağa değer ciddi bir hareket görülmemiştir.

Yılın ikinci yarısında Basın-Yayın Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan bir çevirinin «matbaacılığın 250. kuruluş yıldönümüne armağan» edildiği görülmektedir. Bu çeviri, A.D. Jeltyakov'un «*Türkiye'nin Sosyo-Politik ve Kültürel Hayatında Basın (1729-1908 yılları)*» adını taşıyan ilginç incelemesidir. (İstanbul 1979, 173 s., çevirenin adı yok).

1972 yılında Moskova'da yayımlandığı anlaşılan, Türkçe olarak yayımlanan kitapların yanı sıra basınının sorunlarını da İkinci Meşrutiyet dönemine kadar irdeleyen A. D. Jeltyakov'un kitabı yüreğimize su serpen «resmi» bir katkı olmuştur. Umarız ki, yıl sona erinceye kadar özgün bazı çalışmalar da gün ışığına çıkmış, bu önemli «olay» birkaç makale, bir çeviri ve aceleye getirilmiş sergilerle savuşturulmamış olsun.

● Türkdoğan'ın Bir Yanılgısı

Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'ın 1977 yılında «*Çağdaş Türk Sosyolojisi*» adını taşıyan bir kitabı yayımlandı. (Erzurum, 712 s.) Kitabın iç kapağında yer alan ikinci başlığı, yanıltıcı olan birinci başlığın kapsamı konusuna açıklık getiriyor: Araştırma, Yöntem ve Teknikler.

Konusunu dört bölümde inceleyen Türkdoğan, ilk iki bölümde araştırma ve yöntem konusunu kuramsal açıdan ele aldıktan sonra, son iki bölümde de (genelde ve Doğu bölgesinde) ampirik çalışmalar üzerinde duruyor. Türkiye'de yapılan sosyal araştırmaların dökümünü yapan bir rapor izlenimini veren bu kitabıyla Türkdoğan önemli bir konuyu topluca ele almış bulunmaktadır.

Olgunlaşmadan koparılmış bir meyve görünümündeki kitabın, bizimle ilgili, iki noktasma değinmeden geçemedik:

i. «Dört aşamalı olup Tütengil'e aittir» denilen araştırma modeli, konuyla ilgili bir çalışmamızın bölüm başlıklarından başka bir şey değildir. (25). Bu nedenle, ileri sürülen eleştiri havada kalmaktadır.

Sayın meslekdaşımız kitabımızın planını «araştırma modeli» ile karıştırmaktadır. Eleştirisinde ağırlık noktasını teşkil eden «varsayım»ın araştırmadaki yeri kitabımızda şöyle

belirtilmiştir: «Her araştırma, ele alınan varsayımların geçerli olup olmadığını ortaya koymak amacını güder. Gözlemler ve olaylar arasındaki bağlantılar sonunda beliren varsayımlar ancak araştırmaların tanıklığı ile itibar kazanır. Ortada, sonuç hakkında bir tasarı demek olan varsayımlar yoksa araştırmayı gerekli kılan bilimsel amaç da yok demektir». (Bk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metod*, İstanbul 1975, 3. b. s. 100).

ii. 1977 yılında yayımlanan kitabında Türkdoğan'ın okuyucuları yolladığı kaynak, 1968'de çoğaltma biçiminde yayımlanan bir kitabımızdır. (138). Sözkonusu çoğaltma 1969 yılında kitaplaşmış, 1971 yılında ikinci basımı çıktıktan sonra 1975 yılında da üçüncü basımı yayımlanmıştı. (*Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metod*). Aynı kitabın, 1978 yılında da «yeniden gözden geçirilmiş dördüncü baskı»sı yayımlanmış bulunuyor.

C. O. TÜTENGİL